

Uredništvo i
uprava nalaze se
u Zagrebu,
Gundulićeva ul. 22,
II. kat lijevo
Rukopisi se ne
vraćaju.

ŽIDOV

Izlazi dvaput
mjesečno.

Pretplata:
Godišnje K 10,
polugodišnje K 5,
četvrtgodišnje K 3.
Pojedini br. 40 fil.

HAJ'HUDI

GLASILO ZA PITANJA ŽIDOVSTVA.

God. I.

15. studena 1917. - ZAGREB - 30. hešvan 5678.

Broj 5.

Ratno gospodarstvo i Židovi.

Trebalo je da prodju tri godine rata, dok je u hrvatskom saboru predložena osnova i stvoren zakon protiv ratne lihve. Mi taj zakon ne ćemo ocjenjivati, jer se nas kao Židova ne tiče. Kao producenti, posrednici i konzumenti imaju Židovi one iste interese, što ih imaju ostali producenti, trgovci ili konzumenti. Nu mukom ne možemo preći preko duha, koji je vladao u saboru prigodom raspravljanja zakonske osnove protiv lihve. Činilo se, kao da sabor nije ustao toliko protiv same ratne lihve, protiv bezdušnog izrabljivanja ratne »konjunktura«, koliko se htjelo pogoditi »čifutske« lihvarne, profitaše i milijunare. Objektivno je posmatrač rasprave gotov pomisliti, da hrvatski sabor taj zakon ne bi bio stvorio, i da bi konzumenti ostali bez ove teoretske zakonske zaštite, da su ratni lihvari sami nežidovi. Vrijedno je zapamtiti, da je zakon protiv ratne lihve u hrvatskom saboru stvoren ne toliko iz protulihvarskih, koliko iz protužidovskih obzira, ma da se s njime Židovi kao takovi ne pogađaju i ne mogu pogoditi. Vrijedno je također tražiti razloge, radi kojih je za vrijeme rata, u n-kin zemljama i krugovima, tako poraslo Židovima neprijatno raspoloženje. Sve u svemu, možemo te razloge svesti na jednu formulu: prigovaraju nam, da su se Židovi za vrijeme rata silno obogatili, da su ratni lihvari, nesavjesni izrabljivači ratne »konjunktura« t. j. bijede, u koju je ovaj rat sve zaraćene zemlje i narode survao. Da vidimo, koliko je istine u tom prigovoru.

Prije svega, kako je sa tvrdnjom obogaćivanja Židova bez obzira na momenat lihve? Istina je, da se dosta Židova za vrijeme rata obogatilo. Dok je to sticanje imetka bivalo u poštenju, nema tu šta prigovarati, pa sve da se radi o nebrojenim slučajevima obogaćivanja Židova, i sve da se radi o neizmjenim svotama. I Židovi imaju pravo na rad i na plodove rada. Nu nije uopće istina, da su se svi Židovi ili barem preogromna većina njih obogatili, da se imetak Židova kao cjeline povećao — premda ni u tome nebi bilo ništa zla ili pokudna. Židovi u Bukovini, Galiciji, Ruskoj-Poljskoj, u zapadno-ruskim i istočno-njemačkim pokrajinama, u Rumunjskoj Srbiji, na bosanskoj granici, u velikom dijelu Belgije i sjeverne Francuske, izgubili su uslijed rata cijeli svoj imetak. Rat je najviše i najdulje bijesnio upravo ondje, gdje živi najveći dio židovskog naroda. I nije se prepuštalo samo slijepoj igri rata, da uništava sve, do česa dodje, nego se po najviše zlonamjerno i s nasladom išlo za što temeljitijim uništavanjem upravo

židovskih dobara i života. To je dokazano u mnogo tisuća slučajeva i dokumenta, pa zato hoćemo da ovu sramotu ratne istorije ovdje utvrdimo. *Mnogo je stotina tisuća — računa se na prek dva do tri milijuna — Židova postalo uslijed rata beskućnicima i prosjacima. Njihovi gubici nijesu nikako izjednačeni dobitima, što su ih sretniji Židovi pojedinci uslijed rata stekli. Između osiromašnja ogromnog, možda najboljeg dijela židovskog naroda i obogaćivanja malenog — često najgorog dijela židovskog naroda nema kompenzacije.* Što su Židovi uslijed rata izgubili, to su nažalost izgubili i kao narod. Što su pojedinci Židovi uslijed rata dobili, to su dobili kao pojedinci, to nas kao cjelinu, kao narod ne jača. Tako stoji sa bilansom ratnih dobitaka i gubitaka židovskog naroda. Krvava je ironija, da se židovskom narodu, koji je uslijed rata najviše trpio, prigovara, da se je uslijed rata obogatio.

Zašto se ipak čini, kao da su Židovi — barem u monarkiji — dakle i u Hrvatskoj — u većoj mjeri uslijed rata stekli bogatstva nego nežidovi? Nije istina, da se to čini to se samo tvrdi, šapuće se okolo posvuda, pripovijeda se na trgovima i na ulicama, piše se u novinama, raspravlja se u parlamentima, izvraća se i kleveće i tvrdi se toliko i tako često i ustrajno, da se na koncu zaobavlja, da je sve to jedna golemo laž. Laž dobiva lice istine. Zašto se ta laž širi? Jer su zaraćeni narodi posvema izgubili glavu, obezumili su. Katastrofa biva sve očitija i potpunitija, traži se krivca i izlaz iz toga zla. Židovi tu igraju opet staru ulogu munjovoda; svemu su oni krivi. Ovu ulogu Židovima nameću — jedni svijesno, drugi nesvijesno — upravo oni, koji su skrivili ovaj darmar, pa imaju interesa na njegovu produljenju i boje se svršetka i odgovornosti. A bijedna raja je kao i dosele sklona da vjeruje tatu, koji nastoji, da ga ne ulove, pa pokazuje na drugoga i više: »Držite tata!»

Ne marimo poricati, da je u izvjesnim privrednim granama velik procenat bogataša Židova. To dolazi naprosto otuda, što je procenat Židova u tim privrednim krugovima oduvijek bio velik. Nije zasluga, nu niti krivnja Židova, da je tome tako. Židovi se nalaze naprosto u onim privrednim granama, u koje su ih pripustili. Bilo bi ludo tražiti od njih, da napuste te privredne grane — u kojima su se prije mučili — upravo onda, kada se te privredne grane ukazuju unosnima.

Širi se mišljenje, kao da su se Židovi za vrijeme rata u većoj mjeri bacili na stanovite unosne privredne grane, nego prije rata, da se procenat Židova u tim granama povećao. I to je puka bajka, o čemu se može lako uvjeriti, tko god objektivno pogleda oko sebe. Bez sumnje je pridošlo u izvjesne privredne grane za

vrijeme rata dosta Židova, koji se prije rata tim poslovima nijesu bavili. Nu oni ipak nijesu povećali procenat Židova u tim privrednim granama, već zato, jer je kud i kamo više Židova iz tih grana izašlo u času njihova uvojačenja ili bijega iz domaje. Što više, procenat se Židova umanjio još i više u tim privrednim krugovima već i time, što je kud i kamo više novajlija unišlo u te privredne krugove iz redova nežidova. Postalo je upravo poslovičom, da svatko hoće biti trgovcem. Za Židove je to navodno vrijedilo i prije rata. Sada to može vrijediti samo za nežidove. Tko ima oči i hoće da vidi, ne može to poreći.

Nu uza sav veliki procenat Židova u izvjesnim privrednim granama ne može se govoriti o obogaćivanju upravo i samo ovih »židovskih« privrednih grana »židovskih« privredne grane nalaze se u stadiju likvidiranja. Robe ponestaje sve više, nestaju skladišta i pretvaraju se u novac. Utržak te robe i tih skladišta porasao je prema utršku, što bi se bio za njih postigao prije rata za toliko, za koliko je pala vrijednost novca. (Tu nijesu dakako uvaženi veći poslovni tereti i osobne životne potrebe.) Nu pretvorbom robe u novac nestalo je robe, dovršena je likvidacija skladišta. Drugačije je kod privrednih grana, u kojima ne »dominiraju« Židovi, u »nežidovskim« privrednim granama, koje se osnivaju na poljoprivredi. Tu temeljni radni kapital ne nestaje i ne pretvara se u manje produktivan kapital. Što više, tu se temeljni radni kapital sve više povećava i popravlja kultiviranjem dosele uopće neobradjene i intenziviranjem obradivanja već otprije kulturnih zemljišta. Tu se ne troši, nego uvećava kapital, a paralelno raste i renta. Žetva se obnavlja svake godine, a njezin je utržak porastom cijena svake godine sve veći. Poljoprivreda imade pravu i najopsežniju ratnu konjukturu, poljoprivreda odbacivala je za vrijeme rata mnogo milijarda veće rente nego prije. Ne upuštamo se u ispitivanja, nije li ekonomska politika poljoprivrednika uopće izvor cijele ratne »konjunktura«, skupoće itd. Dovoljno je istaknuti, da je znatno porasla ekonomska snaga poljoprivreda — u kojoj Židova gotovo i nema — i da su njezini dobiti i dohoci za vrijeme rata tako silno porasli, da je upravo smiješno govoriti o nerazmjernom obogaćivanju Židova.

Nesklonost prema obogaćivanju Židova raspiruje se i time, što se širi mišljenje, kao da Židovi — valjalo bi reći: židovski trgovci — uživaju osobitu potporu i protekciju vlada i oblasti! Dakako da je i to puka bajka. Mi o tim protekcijama ne znamo ništa. Mi bismo bili zadovoljni, da smo samo jednakopravni sa nežidovima, da se od nas ne traži uvijek bolji i veći

rad, a za manju platu, nego od nežidova i da nam se ne čine uvijek i svagdje umjetne i nezakonite zapreke i poteškoće. U koliko Židovi češće figuriraju kao dobavljači, imade se to pripisati većem povjerenju u njihovu dobavljačku spremu i savjesnost. A u koliko pojedini Židovi uživaju protekciju koje oblasti, radi osobnih interesa i probitaka odlučnih faktora, onda te prigovore treba upravit protiv takovih korumpiranih oblasti. U upravi barem ne odlučuju Židovi ni na kojem polju! U ostalom mi vidimo i rezultate oblasnog »protežiranja« Židova u raznim privrednim granama: u sve većoj se mjeri centraliziraju i monopoliziraju upravo one privredne grane, u kojima je radio velik procenat Židova. Kao razlog vrijedi obično ratna nužda. Nu mi to progledavamo i vidimo tendencu. Radi se o jednom antimerkantilističkom sistemu, kojemu je glavni izvor u težnji za istiskivanjem Židova iz privrednog života. Ne centralizuju se privredne grane onim redom i u onom opsegu, u kojemu to traže ratni obziri, niti se centralizacija provadja sa stanovišta najlakše tehniške provedivosti, nego se centralizuju ponajviše one privredne grane, u kojima su se Židovi ponajviše isticali. Na mjesto okretnih, strukovno vještih i savjesnih židovskih trgovaca, stupaju strukovno nevješte, nespособne i protekcijonističke Centrale (imade i iznimaka!). A kada se radi o Židovima, ne pita nitko, sa kojim im se pravom zatvara jedno vrelo privrede za drugim, nijesu li i oni građani i državljani, ne plaćaju li i oni porez u novcu i u krvi, nemaju li i oni pravo na rad i život? Od njih se samo očekuje, da će i dalje potpisivati ogromne svote ratnih zajmova i plaćati ratnih poreza. I hoće! *Židovi nemaju ni volje ni talenta, da skrivaju svoje imovinske prilike. Tko ima, daje javno i obilno, daje mnogo puta više, nego nežidov u jednakim imovinskim prilikama.* Mjesto da se odatle prizna veća darežljivost i „lakša ruka“ Židova, zaključuje se na njihovo veće bogatstvo. Žalosna je činjenica, da i veća darežljivost Židova doprinosi stvaranju nesklone nam atmosfere. A mi si ne možemo pomoći, jer se dobrotvorno židovsko srce ne da ugušiti!

Nakon svega toga možemo brzo obratiti se prigovorom, da su Židovi ratni lihvari. Prigovor lihve po sebi poznajemo od mnogo stoljeća. Ratna je lihva samo jedna nova nijansa, grozna i odurna, nu ipak samo nijansa. Da, imade i židovskih lihvara i židovskih ratnih lihvara. A kako da ih i ne bude? Imade i židovskih varalica, nepoštenjakovića i tatova. A u kojem ih narodu nema? Samo što je Hrvat-varalica naprosto varalica, a Židov varalica »židovska« varalica. To je cijela, a ipak ogromna razlika! Židovskih varalica i lihvara nema relativno više nego nežidovskih, a nije nam do toga da istražimo, nema li ih relativno kud i kamo manje. Hoćemo da istaknemo, da su i Židovi samo ljudi pristupni svim zloćama i slaboćama — osobito u nepovoljnoj okolini —, hoćemo da istaknemo, da ne mogu ni svi Židovi biti sveci.

Lihvar je lihvar bio koje mu drago narodnosti ili vjere. Lihvarstvo nije nikakvo nacionalno svojstvo. A lihvar Židov nije gori i štetniji od ličkog kajišara ili dalmatinskog gulikože. Zaista, kod nas — a osobito u Lici i Dalmaciji, gdje je sva »trgovina« u samim »domaćim« rukama — ne možete se po-

tužiti na naše „domaće« izrabljivače ratne konjunktore! Oni razumiju svoj posao i ne zaostaju ni u čemu za svojim židovskim kolegama. Pitajte narod u Lici, Primorju i Dalmaciji, da li mu je sladji kruh, ako mu ga »domaći« sin uskraćuje, skriva i poskupljuje? Pitajte samo i zamislite se u to!

Kod nas se umjetno sve više širi neprijatno raspoloženje prema Židovima, a obrazlaže se ratnim prilikama i potrebama. Vidjeli smo, kako su neopravdani prigovori o nerazmjernom i lihvarskom obogaćivanju Židova. Ipak se iz tih neopravdanih — da ne kažemo lažnih — tvrdnja izvode dalekosežni zaključci, koji idu za isključenjem Židova iz privrednog života. Potajno odozgor, a otvoreno odozdol širi se u privrednom pogledu bajkot lozinkom »Svoj k svomel« U toj smo lozinci mi Židovi — dakako — tudjinci! Ako se hoće i ustraje, to može uspjeti. *Ipak se mi toga ne trebamo bojati. Preturili smo u prošlosti mnogo gore pa nas ni to ne će ubiti.* Nu dužnost nam je upozoriti, da uspjeh takovog nastojanja našoj domovini ne bi donio koristi. Istorija dokazuje, da proganjanje Židova nije jošte nikada nijednoj zemlji donijelo koristi. Ni Hrvatskoj ne može donijeti koristi, jer Židovi ovdje ipak ispunjavaju u privrednom i javnom životu neke funkcije, u kojima ih se za sada barem — još ne može tako lako zamjeniti. Upoznali smo za ovoga rata dosta nevrijednih surogata, pa mislimo, da Hrvatskoj ne bi koristilo, kada bi funkcije Židova preuzeli nevrijedni surogati. Nu mislimo, da smijemo upozoriti i na to, da ovo Židovima neprijatno raspoloženje nije »domaći« proizvod, a nije ni uopće slavenskog, ni demokratskog, ni modernog duha. To je importirana nauka, a šire je oni isti ljudi, koji misle, da u ratu nije podignuto dosta vješala! Mislite li, da od onih ljudi, koji ne razumiju duh vremena, tendenciju ovoga rata, važnost ruske revolucije i vrijednost načela ravnopravnosti i samooprodjeljenja svih naroda — mislite li da od ljudi koji sve to ne razumiju može doći istina?

Mi se nadamo, da će se propagatori tudjinske biljke antisemitizma stidjeti nastaviti radu, koja ne odgovara duhu vremena. Još više smo uvjereni da ta biljka u Hrvatskoj ne će pasti na plodno tlo. *Ipak pozivamo našu židosku braću na oprez i na okup!* Pouzdaj se u se i u svoje kljuse! Očekujemo, da će svaki naš Židov u ovo sudbonosno vrijeme razumijeti, da je za svaki svoj čin i propust više nego prije odgovoran općenitosti! Očekujemo, da će razumjeti, da je dužan udesiti svoj rad i život tako, da pripomogne, da se naša moralna i materijalna pozicija u našoj domovini i u svijetu što više učvrsti!

Lav Stern.

Nedostaci vjeronaučne obuke. *)

Napisao Dr. G. Schwarz

»... nadalje mi nemamo židovski list. Poznato je kakav utjecaj imade štampa, kako je ona najvažnije pomagalo za širenje ideja, za prokrčivanje novih smjerova. A i židovska je štampa snažno pomagala za učvršćivanje židovske svijesti, obilno vrelo iz kojega teče poznavanje židovstva i nje-

*) S ovim člankom otvaramo raspravu o pitanju reforme vjeronaučne obuke. Suvišno je istaći, da se uredništvo ne identificira sa svim nazorima članka.

gove povijesti. A ipak osnivanje židovskog lista nailazi kod nas na razne zapreke.

Tako sam govorio u propovijedi prošlog Roš-ħašono spomenuvši među ostalim nedostacima naše židovskog života i pomanjkanje jednog židovskog lista. Izvanrednim sam zato veseljem pozdravio izlazak »Židova«, koji je zvan, da tu prazninu ispuni, te da nas kao glasilo Židova u jugoslavskim zemljama čvršće sveže sa cjelokupnim židovstvom, da nam javlja, što se u njem zbiva, događja, snuje i radi, pa da se po tome povodimo, da budemo ne samo po imehu, nego u istinotisti premda malen ali svakako dio cjeline; da objektivnim sudom upozori na manjke, što se u nas uvriježiše i što spriječavaju zdrav razvitak i napredak našeg židovskog života; da ponajprije u uskom okviru, a s vremenom sve više i intenzivnije raširi poznavanje naše prošlosti na kojoj će se kao na sigurnoj podlozi sazdati budućnost. Uspjeh će »Židova« biti to veći, čim će više sila u njegovom radu učestvovati, čim će svestraniji i nepristraniji biti, te umjeti da okupi oko sebe sve one, koji su na raznim poljima i dosada nastojali židovstvo u nas unaprijediti i sve one mlade sile, što se svuda pojavljuju i prožete su iskrenom toplom ljubavlju za židovstvo te čvrstom voljom zanj raditi. Ima jednih i drugih lijep broj, pa će se u »Židovu« naći, sjediniti i združiti na zajednički korisni rad.

Nitko ne će valjda poreći, da je za jačanje židovstva važan faktor odgoj naše mladeži, a u tom odgoju sudjeluju hram i škola. Oni su od vjkada bili promicatelji veligijoznog osjećanja i židovskog znanja, a ta im zadaća ostaje i za budućnost. Tumačenje naših starih o rečenici »Pjesme nad pjesmama« »ja spavam, a moje je srce budno« u sinagogama i bes-hamidrašima je historijska pojava i istina. I u najtmurnije doba, i za vrijeme proganjanja i tlačenja duh je židovski živio, pomladjivao se u hramovima i školama, tu je crpao životnu i otpornu snagu iz vjere u Boga, iz biblije i talmuda, iz studija prošlosti i njenih književnih tvorevina.

Mного toga se u hramovima našim promijenilo prema zahtjevima vremena. Kultus se transformirao, propovijedi poprimise drugi oblik, ali hram je ostao rasiadište židovskoga duha. I bes-hamidraš ili škole se preinačivahu tekom stoljeća, no glavni im značaj ostade, ista zadaća, isti cilj: širiti židovsko znanje. Ulogu i zadaću bes-hamidraša preuzela je u sadanje vrijeme vjeronaučna obuka u našim školama.

Prije 30-40 godina vjeronaučna je obuka u Hrvatskoj bila na dosta niskom stepenu. Od onda se ta institucija dobrano poboljšala, no ima još i danas nedostataka, a na ove bih rado upozoriti.

Prvi je nedostatak pomanjkanje vrsnih učiteljskih sila. Neosporiva je činjenica da većina onih službenika, koji u našim općinama vjeronauk podučavaju, tu službu smatra nuzgrednom. Ako su rabini, drže propovijedanje glavnim svojim znanjem; ako su vjerouputnici misle, da će načinom predmoljenja jači dojam učiniti na svoje općinare, nego li savjesnom obukom. Vidi se to po tomu što, se velik broj tih službenika ne trsi, da brzo nauči hrvatski. Ima i danas općinskih činovnika u nas, koji neznaju hrvatski. To nije pitanje patriotizma nego pedagogije. Da netko godine i godine službuje u hrvatskoj izrael. općini, da podučava mladež, a da ne zna hrvatski, to je pedagoški nonsens. U nas su se na

taj nenasna: čili kao na nešto prirodnoga ili logičnoga, pa se izvanredno hvali onaj tko je naučio nakon godina hrvatski, premda se to samo od sebe razumije i premda je to njegova dužnost bila. Znam ja, da naš zemaljski zakon traži, da svaki vjeroučitelj zna hrvatski, ali ono znanje, kojim se zadovoljava zakon ili oblast, ne udovoljava djecu. Ta mnogo više traže nego zakon ta djeca traže, da im učitelj znade lijepo pripovijedati i tumačiti, a ne samo pitanje pročitati iz knjige i paziti, da li dijete ne ispusti koju riječ u odgovoru, kako je u knjigi napisana. Najprimitivniji je zahtjev, da svaki vjeroučitelj dobro zna kod nas hrvatski, ako ne odmah od početka svoga službovanja, a to barem poslije 2—3 godine, jer inače njegovo obučavanje ne može biti uspješno. Ako vjeroučitelji sami to ne uviđaju te na to ne paze, morale bi općine najstrožije oko toga bdjeti.

U tom pogledu griješi se i u zagrebačkoj izr. konfesionalnoj školi. U njoj se naime podučava prevadjanje biblije u njemačkom jeziku. Po mojem iskustvu ta okolnost veoma sprečava uspjeh. Fakat je, da naša djeca slabo znadu njemački, jer se i kod kuće sa djecom hrvatski govori, pa zašto da ta djeca uče bibliju prevadjanje na jeziku njima slabo poznatu? Tako bi se moglo raditi sa odraslom mladeži, koja većinom dobro umije njemački, ali ne sa djecom ispod 15 godina, kojoj je doista materinski jezik hrvatski. Ja sam višekrat na tu nepodopštinu upozorio, ali sam uvijek naišao na zastarjeli konservativizam, koji nije imao smisla za taj sasvim prirodni pedagoški zahtjev. Što je prije 40—50 godina bilo praktično, nije više danas. Onda je njemački jezik bio u nas i prometni i kućni jezik. Što je bilo naravnije, nego da se njemački obučava i biblija. Ali danas je njemački tu ulogu izgubio, pa zašto da bude upravo biblijska obuka prilika, gdje će se konzervirati! To je anakronizam.

No i oni vjeroučitelji koji su potpunoma vješti hrvatskome jeziku, a sprema za podučavanje prelazi normalne zahtjeve, mislim naše rabine, pokazuju često premalo revnosti za ovu stranu svog zvaničnog rada.

U Njemačkoj i Ugarskoj imadu rabini i vjeroučitelji svoja udruženja, u Njemačkoj ima pače Provinzialverband-a) te se svake godine sastaju i vijećaju o predmetima svog zvaničnog djelovanja, medju kojima vjeronaučna obuka zauzima prvo mjesto.

Ja sam Židov!

Napisao Gustav Seideman.

(Prijeđor.)

Prigodni javnih svečanih zgoda vije se na mom domu plavobijela židovska zastava. Ona kazuje, što sam uvijek priznao, da sam Židov. Čutio sam se Židovom već kao dijete, ali tada još ne tako svijesno kao moj na žalost preminuli sin, koji se — još kao dijete — predstavljao svojim imenom uz dodatak: »Židov iz Prijedora«. I čutio sam još kao dijete i poslije poodrasavši u školi, da mi je moje otvoreno priznanje k židovstvu pribavljalo više simpatija i poštovanja, no što su uživali moji drugovi, koji su se stidjeli svog židovstva ili ga po mogućnosti pritajivali.

Već onda bilo mi je posve jasno, da na pr. član iz obitelji Kraus, koji se stidi svog imena, time širi mišljenje, da je obitelj Kraus manje vrijednosti, ako ne baš zločinačka. A on, koji se je stidio nazivati se Krausom, nije imao prava, da zahtijeva

Pišući ove retke stigao mi je najnoviji broj (41.) »Allgemeine Zeitung des Judentums« koji izlazi u Berlinu, a u njemu sam našao izvještaj »Rheinisch-westfälische Rabbiner, Konferenz«. U toj su se konferenciji referata bavila sa vjeronaučnom obukom. Jedan je referirao o »hebrejskom u vjeronaučnoj obuci u višim školama«, a drugi o »obuci židovske povijesti na višim školama«. Dakle i u ratno se vrijeme u Njemačkoj održavaju rabinske konferencije, a medju predmetima tih konferencija zauzima vjeronaučna obuka važno mjesto.

U nas bila je dosada jedna skupština rabina i to prije 10 godina i više nijedamput. Kao da je poslije toga sve u najboljem redu. Stvoreni su zaključci, koji su podneseni vladi. Nije mi poznato, da li ih je vlada odobrila.

Stvorena je naukovna osnova za pučke i srednje škole, koja je zapravo samo odredila za svaki razred gradju iz učevnih knjiga, što su se do sada rabile.

Metoda naše vjeronaučne obuke je još uvijek ona iz sredine prošlog vijeka, kako se u Njemačkoj provodila. Temelji se na katekizmu.

Neću se tu upuštati u sitnice i tančine, nego samo spominjem, da se naša vjeronaučna obuka mora temeljiti na bibliji i na molitveniku kao svuda u srednjoj Evropi, gdje se vjeronaučnoj obuci posvećuje briga i skrb, kao što se takodjer razabire iz gore spomenutog izvještaja jedne njemačke rabinske konferencije.

Istina je, da je kod obuke najglavnije dobar učitelj. Ne treba spomenuti, da su naši rabini u svakom pogledu valjani i spremni učitelji. No i dobroga učitelja dobra knjiga potpomaže.

Sve su se školske knjige u ovih 35 godina znatno mijenjale, samo naš katekizam i biblijska povjesnica preostadoše iz 80-ih godina.

Možda će mi se spočitnuti, zašto nijesam ja nastojao da ovaj nedostatak uklonim. Priznajem, da je taj prijekor donekle opravdan. Na moju obranu moram spomenuti, da sam naišao na kojekakve zapreke i poteškoće, a te su mi slomile volju, da istupim novim prijedlozima i novim knjigama. Ne držim se nepogrešivim, no bio sam ipak zapanjem, kad su mi kod vlade pokazali stručno mnijenje mladjeg kolege, koji je nedavno iz Ugarske došao i o mojoj »Povijesti Židova!« rekao, da je hrvatski jezik ispod svake kritike. U 17 godina što služim u Zagrebu kao vjeroučitelj, nijesam

od drugih, neka poštuju, cijene i besprikornom smatraju obitelj Kraus.

Veoma velik broj ljudi naše okoline nema ni dosta vremena, ni dosta volje, ni dosta čuvstva za pravednost, a da bi ispitivao opravdanost javnog mišljenja. Jer kada su na pr. vlastiti članovi obitelji Kraus pobudili u javnosti dojam, da je ova obitelj manje vrijednosti, to ostale obitelji u glavnome imadu pravo, da smatraju odium na obitelji Kraus činjenicom, te da udese prema tomu svoje držanje.

U mladim godinama upoznah »Selbstemazipation«, uredjivanu po dr. Nathanu Birnbaumu (Mathias Acher). Bio sam sretan, kad opazih, da jedne novine iznašaju one misli, koje su pokretale mojom dušom. Od onda sam svijestan cijonista, od onda posvećujem svoje slabe sile stranci. Vidjeh, kako je iz nekoliko stotina pristaša postala stranka od nekoliko stotina hiljada.

I nikada me nije iznevjerilo osobno iskustvo i spoznaja, da otvoreni, i iskreni ljudi prolaze svagdje i uvijek bolje nego li kukavice i slabici.

ni jedamput bio pozvan k ispitu iz vjeronauka i hebrejskih predmeta u izr. konfesionalnoj školi zagrebačkoj! Napokon sam se odlučio da napišem novu knjigu mjesto katekizma. Ta je knjiga u svim srednjim školama najavljena, pa se — ne rabi. Je li to konservativizam, jeli to nehaj, ne marim ispitati. Naveo sam te podatke kao dokaz, da se u nas u vjeronaučnoj obuci u prošlim 30—35 godina nije ništa promijenilo, što svakako nije napredak.

Nedostatak vjeronaučne obuke jest i taj, što ta obuka nije svuda jednolična. Imamo doduše propise i naredbe glede toga, ali se ne drže. Često mi se događa, da u neki razred srednje škole dolaze djaci sa raznih zavoda, a svaki je nešto drugo učio. To je doduše manje zlo nego ono, da se gdje gdje svake godine isto uči, ali svakako to ne pospješuje općinapredak.

Kao nedostatak moram istaknuti, da nigdje nema osim u Zagrebu Talmud-Tore. Ne može se poreći, da djaci polazeći više godina Talmud-Toru ipak stiču neko poznavanje izvornog teksta biblije, zapamte i zadrže neke hebrejske rečenice, dobiju pojam o sv. pismu, a i hebrejski jezik im nije sasvim tuđ. Zar se ne bi u svakoj općini, gdje postoji srednja škola, našlo 8—10 židovskih djaka, koji će rado 2 sata na sedmicu ex privata diligentia bibliju učiti, pa bi tako ipak odrasli židovi koji nepadaju u kategoriju »Am-hooreca«! Sumnjam, da bi se našla općina, koja ovakov rad rabina ne bi priznavala, a po svojim prilikama i nagradjivala. Svakako bi to izazvalo više zadovoljstva nego li oni slučajevi, gdje se djaci sile na »extra Stuntle« iz vjeronauka kod samoga vjeroučitelja.

I općine i rabini morali bi doći do uvjerenja, da je valjani vjerski školski odgoj eminentno važno pitanje za budućnost našega židovstva, da svjesna vjeronaučna obuka imade da odgoji podmladak prože židovskim znanjem i duhom. Zato nije probitačno, da se ispražnjena rabinska mjesta dugo vrijeme ne popunjavaju, a medjutim se vjeronaučna obuka obavlja ut aliquid fieri videatur. Ni ratne prilike ne bi smjele biti opravdan razlog, da se vjerska obuka zanemari. U našim srednjim općinama, mislim po broju članova, morala bi vjerska obuka biti najglavnija služba rabina, jer propovijedati ne trebaju osim blagdana — pa nije ni u velikoj općini zagrebačkoj drugačije — a kazualija im

U pogledu politike uvijek sam čuvao svoju slobodu. Kad bi Židovi istupili u politici kao nacionalni Židovi, što u istinu i jesu, bili bi manje izvrgnuti prigovorima, nego kada se žele pridružiti i priljubiti tako reći do besvijesnosti drugom narodu. Sami ponizuju svoj rad, kada za nj odmah traže protučinību. Kad na pr. član porodice Kraus članu porodice Schulze veli: »Zastupati ću tvoje nazore, tvoje zahtjeve, ali me moraš priznati članom svoje obitelji, sasma me primiti u svoju obitelj i svima reći, da sam potpuni pravi Schulze«, tada će se Schulze sigurno tomu začuditi, te će Krausu ili odmah pokazati vrata ili tek onda, kada ga više ne će trebati. I bit će mnogo ljudi, koji znadu, da obitelj Kraus sama živi u velikoj nuždi i da joj treba pomoći. A ovi će kazati, da su Krausovi kukavni ljudi, kada svom silom namicu svoje usluge i službe drugim obiteljima, umjesto da se zauzmu za svoju oskudijevajuću obitelj. Žalosno je, da proces ozdravljenja tako sporo napreduje u židovskom narodu, te

ne otimlju mnogo vremena, a još manje vodjenje matica.

U gornjim sam izvodima nastojao iznijeti nedostatke vjerske obuke u nas. Činio sam to jasno i otvoreno, jer uspjeh liječenja ovisi uvijek o dobroj dijagnozi. Tim što se u kavanama i pri čaši vina razgovara i raspravlja o vjerskoj obuci ne će se joj pomoći, dok će objektivna javna kritika, makar i oštra, upozoriti one, kojima je stalo do budućnosti našeg židovstva, da navedene nedostatke uklone.

Pretplatnicima!

Upozorujemo naše cijenjene pretplatnike, da im uprava otprema redovito svaki broj. Ako dakle pojedini broj izostane, tada to nije našom krivnjom. Umoljavamo cj. pretplatnike, da se u takovom slučaju obrate na lamošnji poštanski ured, i da o tome obavijeste upravu.

Poljaci i Židovi.

Poljački narod, koji sada ide u susret boljim danima, kao da ne shvaća, da i drugi narodi imaju pravo na opstanak i slobodu nesmetanog kulturno-nacionalnog razvitka. Poljaci se još uvijek služe sredovječnim metodama u postupku sa Židovima, koji uza sve to ljube svoju domovinu, pa se svojom požrtvovnošću upravo ističu.

Eto čitamo u novinama, da je opskrba pučanstva nove Poljske u glavnom djelo rodoljubnih i spretnih poljačkih Židova. Kada se poradi ratnih događaja pojavio velike poteškoće za prehranu pučanstva, nastala je potreba, da se životne namirnice priskrbe iz neutralnih i zaraćenih država. A kome je na pr. povjerio magistrat glavnoga grada Poljske Varšave toliko znamenitu misiju, da stupi u pregovore s državnici i trgovcima raznih dr-

se u sadašnjoj orijaškoj borbi naroda, koja valja da donese slobodu svim narodima, više sjećaju drugi narodi Židova nego li ovi sami.

Što vrijedi za narod i obitelji, vrijedi i za pojedinca. U društvu se svijestan Židov, koji je pravi čovjek, drugačije cijeni nego li asimilirani ili pokršteni. Ovdje vrijedi, što sam prije spomenuo o obitelji Kraus. Svijesni će se Židovi ponijeti prema židovskim temama uvijek nesmušeno, otvoreno i iskreno. Naziv Židov nije za njega uvrijeda, poniženje, te pred njim ne će htjeti upotrebiti naziv Židov kao pogrdu, znajući, da to nije. Samo asimilirani, slabici pokrštenik, kojemu židovstvo tišti dušu kao svijest o nekoj krivnji, postaje nervozan, pokazuje se povrijedjenim, kada se izusti riječ Židov ili grčevito se smiješeći moli za oprostjenje u neku ruku, što se je usudio biti na svijetu s tom ljagom.

Kakav dojam čini ovako vladanje na poštene nežidove? A veliko mnoštvo čuti svoju nadmoć, veseli se, što može

žava? Tu je misiju povjerio Židovu i k tome još svijesnom Židovu, a ne »Poljaku mojsijeve vjere« H. Farbsteinu članu varšavskog zastupstva. Kao ugledan član cijon. organizacije znao si-je g. Farbstein naći u svim zemljama, naročito u trgovačkom svijetu odličnih veza, od kojih je Poljska dosada već imala mnogo koristi. U Kopenhagenu ishodio je Farbstein kod ministra predsjednika Zahle olakšice za izvoz, a inače se mnogo trudi, da dobije od vlasti sporazuma dopuštenje za otpremu razne robe u kraljevinu Poljsku. Toga radi se obratio na engleskog ministra predsjednika Lloyd Georgea i predsjednika sjevero-američke Unije, Wilsona. Ima nade, da će ova akcija u korist Poljske uspjeti, jer je Farbstein svojom okretnošću postigao već velikih uspjeha u Švicarskoj i i pregovaranjem s bivšim franc. ministrom predsjednikom Ribotom. Dakako da Farbstein ne bi mnogo polučio, da ga nisu izdašno podupirali savjetom i djelom vrlo uvaženi židovski muževi, koji time dokazuju, da je cijelo židovstvo prijateljski sklono poljačkom narodu.

* * *

Da je stanovište cijelog židovstva u Poljskoj rodoljubno, i da Židovi traže samo ravnopravnost i poštivanje svojih svetinja, proizlazi iz ove izjave dra Rosenblatta u sjednici zastupstva grada Lodza. »Država može biti čvrsta i jaka samo onda, ako je cijelo pučanstvo uvjereno, da će mu vršenje svih dužnosti donijeti uživanje svih pripadajućih prava. Poljska ima 25 postoćaka stanovnika, koji nijesu Poljaci. Sami Židovi broje preko dva milijuna duša. Mi svi hoćemo da živimo u slozi. Politički smo Poljaci. Ali po kulturi smo Židovi... Narodna duša pripada samom narodu i ne može se odbaciti, ako to želi drugi narod. Naša vjera i naša narodna kultura stare su pet tisućljeća. Pa zar je potrebno za dobrobit Poljske, da ih žrtvujemo? Mi tražimo pravo samoodredjenja u našim unutarnjim pitanjima, dakle nacionalno-kulturnu autonomiju... Naše zahtjeve odbijaju s primjetbom, da želimo stvoriti Judaeo-Poloniju. To nije istina. Mi hoćemo Judeju samo u zemlji Judeji.

... Ovdje pako težimo za tim, da nam se omogući živjeti svojim osebnim životom.

vrijedjati, izrugavati nekoga, koji omogućuje da se ono naruga na lakhi način. njemu i njegovoj obitelji.

Ovdje živi stara žena. Kad god se pojavi na ulici, proganja ju dječurlija sa »hu-hu-hu« povicima. Viče, grdi i psuje, a što se ona više ljuti, to veći je užitak dječurlije. Da se nije na prvi »huhu« razljutila, ne bi nijednom deranu palo na um, da ju »huhu« povicima proganja. Ona smatra »hu« pogrdom, zato ju pogrdjuju.

Židov, koji si je svijestan svog židovstva, uživati će i u poslovnom pogledu ugled i povjerenje. Ne da se zamisliti, da bi mogao biti u poslovnom pogledu nepouzdan čovjek onaj, koji uživa potpuni ugled u političkom i društvenom pogledu.

Svijestan Židov zna, koliku odgovornost nosi. Ne kao pripadnik drugih naroda jedino za se i svoju obitelj, već za cijeli svoj narod. Poštenje njegovo vrijedi jedino za njega, a nepoštenje njegovo upisuje se u grijeh cijelom njegovom narodu.

Židovsko pitanje i stockholmski dokument.

Holandesko skandinavski odbor, koji saziva »Stockholmsku konferenciju« zajedao s ruskim »Savjetom vojnika i radnika« stavio je na dnevni red socijalističkih stranačkih raspravljanja i židovsko pitanje. U upitnici, koja je predložena na ispunjenje delegatima svih stranaka i skupina nalazi se i točka, koja govori opširno o Židovima. O raznim točkama upitnice stigle su opsežne izjave i memorandumima iz svih zemalja, od zastupnika vladajućih i potlačenih naroda. Jasno je, da nas u tim spisima, — Stockholmskim dokumentima — najviše zanima, kako stanovište zapremaju socijalistički zastupnici raznih naroda prema židovskom pitanju i da li židovski narod može u svojoj borbi za opstanak računati i na potporu internacionale. U mnogim dokomentima jedva da se dotiču židovskog pitanja. Ta svaki narod govori najprije o svojim jaćima i traži u sav glas prava u prvom redu samo za se! Ali se ipak našao lijep broj skupina, koje su medju svojim zahtjevima dale mjesta i opravdanim željama židovskoga proletarijata. — Najmanje shvaćanja i pravdoljublja pokazuju izjave poljačkih socijalista i njemačkih iz Austrije. Poljački socijaliste kanda ne kane Židove priznavati narodom, pa se u tome ne razlikuju od šovinističkih poljačkih stranaka, koje su vrlo netolerantne. Njemački socijalisti iz Austrije opet niti jednom riječi ne spominju Židove, prosto ih prešućuju, što nije niti čudo, ako spomenemo, da su im vodje pokršteni Židovi! Sasma je oprečno stanovište Ukrajinaca (Malorusa), koji izričito vele, da su Židovi narod i prosvjeduju protiv krivotvorene statistike u Austriji, gdje se galički Židovi broje medju Poljake, premda se devet desetina židovskoga pučanstva nipošto ne želi asimilovati niti s Poljacima, a niti s Ukrajinacima. U opće možemo računati na potporu Ukrajinaca pri raspravi o nacionalnim pitanjima, jer su oni medju svoje zahtjeve uvrstili i ravnopravnost s međunarodnim jamstvom za Židove u Rumunjskoj. I zastupnici Čeha obećali su svoju potporu židovskim zahtjevima. Zastupnici obih skupina socijalista u Njemačkoj izjaviše se za zaštitu narodnosnih manjina, pa je vjerovatno, da će takodjer zagovarati židovske zahtjeve. Francuzi traže za Židove »pravo

Antisemiti se brinu mnogo više za židovstvo nego li mi sami. Povećalima i svim mogućim sredstvima traže antisemiti svakog židovskog nitkova i zločinca, te su nas na taj način prinukali, da se moramo dvostruko i višestruko bojati, da učinimo nešto nepravo. Time su i oni jedan dio one sile, koja ide za zlim, a stvara dobro.

Na koncu htio bih izraziti u jednoj primjetbi želju svog života. Ove novine nadjenule su si ime »Židov«. »Ja sam Židov«, to je program za ove novine i za stranku. Želio bih, da ovaj program postane programom svih Židova, da bi svaki primio u se svijest, da je Židov, kako bi mogao uvijek kazati »Ja sam Židov!«.

Stota obljetnica rođendana H. Gratz. 6. studenoga 1917. obnovio se stoti put rođendan glasovitog židovskog povjesničara prof. dr. Heinricha Graetza, autora djela »Geschichte der Juden«

za slobodan razvitak njihove kulture“. I engleska radnička stranka zauzeta će se za židovska prava, a osim toga izričito izjavljuje: „Palestina Židovima pod međunarodnom zaštitom“. Jermenci, zastupnici naroda, koji je također mnogo trpio, usvojili su sve židovske zahtjeve, iznešene u memorandumu sveopćega židovskoga radničkoga saveza „Poale-Zion“. Ti su zahtjevi: 1. Građanska ravnopravnost Židova u svim zemljama i istovjetni postupak sa Židovima svuda pri uklanjanju posljedica ratovanja; 2. narodnosna ravnopravnost u zemljama, gdje Židovi žive u masama, i 3. slobodan rad u Palestini i slobodno djelovanje, koje smjera za osnutkom domaje za židovski narod u Palestini. 4. Ostvarenje svih ovih zahtjeva neka bude zajamčeno međunarodnim aktom.

Njemačka javnost i židovsko pitanje.

Sa zadovoljstvom valja zabilježiti činjenicu, da se sve to širi krugovi njemačkoga naroda živo zanimaju za židovsko pitanje. Od veće časti su izjave i rasprave o židovstvu objektivne, a neke upravo govore simpatično o težnjama židovskoga naroda.

Zabilježili smo samo nekoliko znatnijih: „Vossische Zeitung“ donosi u broju od 18. listopada uvodnik pod naslovom „Cijonistički pokret“, koji je popraćen opaskom uredništva, da štampanjem članka želi upozoriti upravljajuće vanjske politike na političku znamenitost cijon. pokreta. „Europäische Staats- und Wirtschaftszeitung“ priopćuje u broju od 6. listopada raspravu o temi: „Židovski problem i svjetski rat“. Ova rasprava opominje državnike središnjih vlasti, da se više pozabave i ozbiljnije prosudjuju pitanje židovske Palestine, za koju se izjaviše ne samo javno mišljenje, već i vlade država sporazuma. „Preussische Jahrbücher“ donosi u svesku rujan-listopad također raspravu o cijonizmu i to iz pera dr. W. Heinzea. Naslov je sastavku: „Međunarodni židovski odnosi“, a svrha mu je, da prikaže raspoloženje židova svih zemalja i pitanje Palestine. — Na koncu priopćujemo još, da je odlični književnik i gorljivi Mladožidov Max Brod napisao za rujanski broj „Neue Rundschau“, članak: „Židovska kolonizacija u Palestini“, koji je vrlo prikladan za upućivanje njemačkog i češkog općinstva.

Iz Jugoslavenskih zemalja.

Konfesionalni zakon. Pišu nam iz Osijeka. (M. K.). Ovih je dana jedna ovdašnja osoba prešla u Pečuhu na mojsejevu vjeru. Ne iz uvjerenja. Zašto u Pečuhu? I, tad smo se sjetili zakona o vjeroispovjednim odnosima u Hrvatskoj, po kojem je kod nas zabranjen prelaz k židovstvu ili na islam. Čudna li vremena i čudnih li ljudi, gdje se to događa, i nitko ne pita, kako se mogao stvoriti i dalje uzdržati takav anahronizam protiv duha pravедnosti? Koji su to motivi vodili tadanju vladu i sabor, da se stvorio takav zakon? Kako je moguće, da se kod nas na sve, pa i na najveće poruge šuti?

Koliko mi znamo, u Hrvatskoj nije filosemitizam nikada bio tako jak, da bi se bilo bojati prelaza na židovstvo u većem broju, a da ne govorimo, kako se

ovim zakonom vrijedja sloboda vjere i svaki demokratski osjećaj.

Židovski narod i njegova vjera ne traže i ne propagiraju prozelitstvo, a i mi upozorujemo na opstojnost ovoga zakona k poglavlju: »demokratizacija«. Čemu dakle ova uvredljiva zabrana, ova capitis deminutio židovstva? *Ovaj triumfalni zakon intolerancije, reakcionarstva i šovinizma imao je svakako i ovu svrhu: da onim taštim, samoživim, beskarakternim slabičima, koji su ostavili i iznevjerili svoj narod i vjeru, onemogućiti povratak, djelotvorno pokajanje, moralno poboljšanje.* Dakle se stvorio i osigurao dvostruki nemoral: kod prelaza i kod zabrane povratka.

Nema ali takova zla zakona, koji bi mogao svuda stvoriti zlo, pa tako i oni, koji osjećaju potrebu povratka i istinskog pokajanja lako ga mogu obići: predje preko Drave, gdje ga ovaj zakon ne će smetati.

Što se dakle dokazalo tim zakonom? Kakvim duhom je disao i sabor i vlada, koji su taj zakon donijeli? Držim, da je skrajnje vrijeme, da se ta ljaga izbriše. Ako samo vlada ne uvidja, da taj zakon ne može pristupiti uz navještenu »demokratizaciju«, morati će sami Židovi poraditi oko toga, da se iz zakona maknu uvrede protiv njih.

Doista smo daleko zaostali: jer dok za ostali svijet ovaj rat ima da obori šovinizam, t. j. nacionalnu intoleranciju u geslu: »cuius regio, illius nationalitas«, za Hrvatsku još uvijek vrijedi ona: »cuius regio, illius religio.«

Ali dok nemamo svog zastupnika, a dok imamo takove predstavnike, kakove imamo, nije ni čudo, da je tako. Ne će biti bolje sve dotle, dok nama svima ne ovlada novi duh i živa svijest, a u naše općine ne udju novi ljudi velike ljubavi i vjernosti prema narodu svom.

Briga za vjeronaučnu poduku žid. mladeži u Bjelovaru. Predstojništvo izraelitske bogoštovne općine u Bjelovaru razaslalo je na opć. pripadnike proglas, iz kojega vadimo slijedeće stavke: »Na mladeži svijet ostaje!« Ovu rečenicu imalo je bogoštovno vijeće na umu, kad je dne 20. listopada t. g. stvorilo zaključak, da se osnuje stalna privatna obuka naše mladeži u vjeri naših otaca.

Uvjerili smo se najme, da malobrojni obvezatni satovi u školama, koji stoje na razpolaganje za podučavanje u vjeronauku, nisu dovoljni da naša mladež upoznaju našu vjeru i povijest, te se uslijed toga događa, da djeca naša nakon nekog vremena zaborave i ono, što su imala prilike u školi naučiti.

Podigli smo hram Božji, u kojem možemo dovoljno izvršivati bogoslužje, i to već ima za posljedicu radosnu činjenicu, da je posjet hrama mnogobrojan.

Podjimo dalje i mislimo na budućnost, što je i naša dužnost.

Nije dosta, da imademo lijepi nov hram, već treba da imade i ljudi, koji će u taj hram ići, ali ne samo da idu u nj i slušaju, već da znadu slijediti bogoslužje te sami moliti i razumijevati molitve i bogoslužje i poznati našu vjeru. . . .

Članovi Žid. akad. društva »Bargiora« (Beč) u ratu. Nadopunjujući izkaz donešen u 3. broju našega lista priopćujemo još slijedeće podatke:

Pao je na bojištu poručnik jedne dom. p. p. dr. Otto Goldstein, profesor vel. realko u Banjaluci. Vijest o smrti ovog darovitog, plemenitog i simpatičnog našeg

prijatelja vrlo je rastužila ne samo njegove najbliže, već i sve one, koji su ga poznavali. Dru Goldsteinu, čelik-značaju i dobrom Židovu, sačuvati ćemo časnu uspomenu!

Odlikovan je nadliječnik, glavari jedne epidemijske bolnice, dr. Arnold Schön (Signum laudis s mačevima, počasni znak crvenoga križa II. razr. i viteški križ reda Franje Josipa s ratnom dekoracijom).

Adrese niže navedenih, kao i onih u 3. broju spomenutih »Bargioranaca«, mogu se doznati u upravi »Židova«: Jochanan Thau, dr. David Fuhrmann, Gyula Becker, Erwin Krauss i Avram Papo.

Odlikovanja. Natporučnik Rikard Neumann, Zagreb, koji je za posljednje ruske ofenzive teško ranjen, odlikovan je vojnim križem za zasluge na vrpici kolajne za hrabrost III. razr. s mačevima. Stanje natporučnikovo kreće na bolje.

Zdravst. zastavnik Pavao Zentner, 78. p. p. u bojnom polju odlikovan je zlatnim krstom za zasluge na vrpici kolajne za hrabrost, te srebrnom kolajnom II. razr.

Robert Spiegel, vodnik 23. strelj. puk., koji je 38 mjeseci bio neprekidno na ratištu, može se podičiti rijetkim odlikovanjima, kojima je sebi i svome narodu osjetlao lice. Odlikovan je dvaputa zlatnom kolajnom za hrabrost, dvaputa srebrnom kolajnom II. razreda, te napokon brončanom kolajnom i Karlovim četnim križem.

Četiri sina u vojsci. Gospodin Marko Blau, Dugaresa, dao je vojsci 4 sina, od kojih su dvojica: Slavko, kao podčasnik četiri puta, a Milan, kao zastavnik, dva puta odlikovani.

Bogoštovne općine i »Židov«. Sa zadovoljstvom bilježimo, da je veći dio bog. općina u Hrvatskoj i Slavoniji pretplatio naš list. No moramo istaći vrlo značajnu činjenicu, da jedna bog. općina i to baš ona, koja želi, da uvijek prednjači ostalima u pitanjima, koja se tiču židovstva u Hrvatskoj, — nije smatrala potrebnim pretplatiti jedino glasilo za žid. pitanja. To je Izraelitička bogoštovna općina u Zagrebu!

Dopis iz Sarajeva. (Sarajevo, 10. novembra 1917.) Hvala Vam, što izdajete židovski list. Dugo smo ga čekali, jer nam je vrlo potreban. Koliko se vidi i čuje, list se ovdje mnogo i rado čita. Treba samo, da ga svaka židovska kuća pretplati, da ne bude novčanih zapreka izdavanju lista. Ovdje je sakupljeno novaca za izdavanje židovskog lista u Sarajevu. Mislimo, da nam sada, gdje imademo »Židova«, ne treba izdavati još i list u Sarajevu i da do toga ne će doći. Zato bi bilo dobro, da dobijete jedan dio ovdje sakupljena novca, ako ga ustrebate.

Mislimo, da je list dobro uređivan prema našim prilikama i potrebama. Malo imadete vijesti i dopisa iz naših krajeva. Ne može biti, da je u židovskom općinskom i društvenom životu tako malo stvari, što bi bile vrijedne, da Vam se jave. Čini se, da pokrajina ne razumije, kako je važno upućivati Vas, a preko Vas općinstvo o svemu, što se kod naš Židova događa. Valjalo bi urediti, da u svakom mjestu imadete savjesna dopisnika.

Od izbora sefardskog nadrabina — o čemu je u Vašem listu bilo već govora — dalje nema se odavde ništa važnije javiti. još je uvijek kod nas neko mrtvilo. Kao da čekamo od našega nadrabina više ini-

cijative u javnom židovskom životu. Tek se sakuplja novac od vremena do vremena — čas za ovu, čas za onu židovsku svrhu. U tome se iscrpljuje skoro sav rad. Radi se i u korist Židovskog narodnog fonda. Nu premalo ih je, koji se tome poslu posvećuju. Da ih je više, polučilo bi se puno više . . .

Čujem, da sarajevska omladina sprema Hanuka-svečanost ili makabejsku slavu. No Hanuka je jedva mjesec dana, pa bi već trebalo energično raditi na pripremama. Bilo bi dobro, kada bi se u svim mjestima, gdje je to ikako moguće, priredila makabejska svečanost. To nam treba, da našu mladež zagrijemo za naše svetinje i uputimo u naše potrebe. Na tim bi svečanostima trebalo razjasniti našim ljudima, što duh današnjega velikoga doba traži od svakog čovjeka, osobito od Židova. Bilo bi zgodno, da pradbijemo šire općinstvo za naše ideje. Trebalo bi sve poduzeti i pokušati, da naši ljudi razumiju, da će se doskora na dugo vremena odlučiti sudbinom pojedinih naroda. Doći će do nove razdiobe svijeta. I židovski narod htio — jer ne će da propadne — da sjedne za stol, gdje će se svijet dijeliti. Svaranje novoga poretka bit će tako teško, da se ne će uzimati obzira na one narode, koji ne će zastupati svoje interese i potrebe. Zato se moramo na vrijeme javiti, da se čuje i naš glas. Zato se moramo složiti, sakupiti, ujediniti, jer samo ujedinjeni bit ćemo narodna jedinica, na koju će se morati uzeti obzir. To bi trebalo narodu reći prigodom ovogodišnjih makabejskih svečanosti. Zato držimo osobito važnim, da barem ove godine bude u našim krajevima što više i uspješnijih makabejskih svečanosti.

Kao cionista moram reći, da žalim mrtvilo, što je uslijed rata nastupilo u našoj organizaciji. Znam, da joj danas nije moguće raditi, ali cionisti bi morali u svakom mjestu i bez posebne organizacije razviti više aktivnosti. Ne znam, kako stoji sa uplatom šekela. Nu iz prijašnjih brojeva zaključujem, da u nekim mjestima stoji slabo. Trebalo bi sumišljenike u tim mjestima pozvati, da učine svoju dužnost. U Sarajevu je vrlo malo šekela unišlo. Za Osijek, Vinkovci, Pakrac i Mostar čujem, da se tamo nije upravo nšita radilo za šekele.

Dvije nas pojave zabrinjuju i čekamo, da list zauzme otvoreno stanovište prema njima i da o tim pojavama progovori, ni po babu, ni po stričevima, nego onako, kako treba. Jedno je vjeronaučna obuka u školi. Izgubit ćemo mladež, ako se u vjeronaučnoj obuci ne uvedu valjane reforme. Zar njeroučitelji to ne vide ili ne će da vide? Drugo je širenje antisemitizma. Mi ga vidimo i čujemo na svakom koraku. Zar ćemo zatvoriti oči i učiniti, kao da toga nema i kao da nas se ne tiče? Otvorena rasprava o tome je potrebna, zato imamo list. Možda će ipak korisiti, da se kod nas ne raširi ova otrovna biljka.

Juda ben David.

Iz drugih zemalja.

Politički zahtjevi holandskih Židova. Zastupnici organiziranih holandskih Židova zaključili su jednoglasno, da će predložiti sastanku, koji se ima sazvati na 18. studenoga u Amsterdamu, slijedeću rezoluciju:

„Skupština u Nizozemskoj nastanjenih Židova, održana dne 18. studenog

u Amsterdamu, koju je sazvao odbor, stvoren po nizozemskim dijelovima Alliance Israelite Universelle, Cijonističkoj svjetskoj organizaciji i Jewish Territorial-Organisation, zahtijeva obzirom na u današnjim političkim prilikama stavljeni zahtjev organiziranih Židova, u pogledu:

1. *emancipacije Židova,*
2. *podijeljenja narodnosnih prava u narodnosnim državama,*

3. *narodnosne koncentracije židovskog naroda u Palestini* gledom na svuda izraženo nastojanje, da se udijeli pravednost svim narodima prigodom sklapanja mira, da se jednom za uvijek dokonča stalno zapostavljanje i potlačivanje Židova i stoljetna nepravda, koja im se nanaša, *te stavlja na nizozemsku vladu silnu molbu,* da, vjerna stoljetnoj predaji, posreduje u korist Židova, te da se zauzme, da pri mirovnoj konferenciji — ali svakako pri utanačenju mira — *židovsko pitanje bude riješeno nakon saslušanja mjerodavnih zastupnika organiziranih Židova, a ovo riješenje providjeno svim nužnim sigurnostima, konačno pozivlje sve Židove u Nizozemskoj,* da očituju svoju solidarnost u ovom historičkom razdoblju vremena.

O boravku cionističkog prvaka N. Sokolova u Italiji. Član užega akcionoga odbora svjetske cionističke organizacije, N. Sokolov, boravio je nedavno u Rimu. Tamo je stupio u dodir sa zastupnicima raznih židovskih i nežidovskih organizacija, kao što su: Savez općina, odbori „Pro causa ebraica“, „Pro Israele“ i t. d. N. Sokolov bio je primljen i od sv. oca pape, a s talijanskim ministrom predsjednikom imao je odulji razgovor. Na pitanje o stanovištu i držanju talijanske vlade prema zahtjevima židovskoga naroda, da mu se obezbijedi domaja u Palestini, izjavio je ministar: „Nema sumnje, da će kao rezultat rata Židovi dobiti ravnopravnost na cijelom svijetu. Što se tiče Palestine, talijanska će vlada podupirati sva saveznička nastojanja u tom smjeru.“

Progoni Židova u Rumunjskoj. Židovski dopisni ured u Stockholmu objelodanio je na osnovu vjerodostojnih informacija komunike o progonima Židova u Rumunjskoj, o nečovječnom postupku rumunjskih oblasti sa židovskim gradjanskim pučanstvom i vojnicima. Komunike pripisan je svjetskoj štampi, vladama i državnici svih zemalja i svrha mu je, da navrati pažnju odlučujućih faktora na mišerne isredovječne prilike, od kojih toliko trpe Židovi u Rumunjskoj, a u 20. stoljeću!

Američki rabini za Palestinu. Skupština „Saveza rabina i propovjednika“, održana u Newyorku zaključila je; da se imadu sazvati rabini svih smjerova na konferenciju, koja će u ime židovske vjeroispovjesti objaviti zahtjeve glade Palestine. Zaključak završuje ovako: „... Konferencija će zamoliti predsjednika i senat, kongres, zastupnike svih vjeroispovjesti, kao i ostale vlade, da povrate židovsku zemlju židovskom narodu. Nadamo se, da će mirovna konferencija čuti naš glas i da će ispuniti naše zahtjeve zajedno sa zahtjevima drugih potlačenih narodnosti“.

Ravnopravnost Židova u Poljskoj. Odgovarajući na adresu varšavske židovske općine, koja je bila upravljena na regenta kneza Ljubomirskoga, izjavio je ovaj, da smatra poljske Židove ravnopravnim gradjanima zemlje, koji mogu da uživaju posve ista prava kao i ostali.

Predlozi cionističkih socijalista. Izmedju ostalih zahtjeva i predloga isti-

ćemo još i ove: Riješenje židovskog pitanja i provedenje prava samoopredjeljenja naroda; ujedinjenje i samostalnost Poljske; preobrazbu Austrije, Rusije i Turske u narodnosne savezne države; zajamčenje samouprave narodnih manjina, odlučivanje o pripadnosti prijepornih područja plebiscitom pučanstva, pod međjunarodnim nadzorom.

ŽIDOVSKI NARODNI FOND

Iskaz za jugoslavenske zemlje austro-ugarske monarkije. Adresa za listove Ž. N. F. Zagreb, Petrińska ulica 22. Za novce: »Banka za trgovinu, obrt i industriju«, za tekući račun: Ž. N. F. Unišlo od 26. 10. do 9. 11. 1917.

Hrvatska, Slavonija i Dalmacija.

Opći darovi.

Zagreb. Po »Agramer Tagblatt-u« M. Montag K 25.—, Dr. Alexander Licht K 10.—, Redakcioni stol »Židova« gđji Hildi Stern za bonbone K 6.—. Povodom izravnjanja jedne oklade daruje Jakob Schwarz K 50.— i Dr. Edmund Fischer K 50.—, Dr. Jakob Kajon K 10.—. Ukupno K 151.—.

Virovitica. Darovi sakupljeni prigodom blagdana: Bing Samuel, Sp. Bukovica K 10.—, Kremen Artur K 10.—, Krausz Samuel Sp. Bukovica K 10.—, Rosser Artur K 10.—, Rosser Leo K 4.—, Rosser Mira K 2.—, Weber Josip K 6.—, Feldmann Božidar K 5.—, Schrenger Deszö K 3.—, Weber Milan K 3.—, Dr. Kaufmann, rabin K 3.—, Wollner David K 10.—, Rosenfeld Sam. K 10.—, N. N. iz Budimpešte K 2.—, Schwarz Milan K 5.—, Strassberger Rudolf K 5.—, Krauss Euge ije K 5.—. Ukupno K 112.—.

Škrabine.

Zagreb. Ispražnjene škrabice po V. Spitzeru: Hinko Herzer K 5.38, Josip Engelsrath K 3.—, M. Bethheim K 10.—, Wolf K 3.10, Julio Kollmann K 14.—, Judit Fürst K 4.40, Malvina Müller K 9.—, Minka Brüll K 8.—, Fani Rosenbaum K 40.—, Jakob Spitzer K 10.28, M. Nitray K 5.34, Hirschl Dragutin K 5.—, Žiga Schülhof K 1.64, Mirjam Weiter K 10.—, David Spitzer K 9.05. Ukupno kruna 138.19.

Koprivnica: Mordechaj Bjełatschewsky K 6.50, Löbl Terezija K 12.26, Hirschl Geza K 2.—, Ignatz Gross K 1.30. Ukupno K 22.06.

Dječje sabirne knjižice.

Zagreb: Ljerka Aczel K 15.80. Ukupno kruna 15.80.

Osijek: Po Ernestu Goldsteinu: K 606.03, (Specifikacija u slijedećem broju). Ukupno K 606.03.

Maslinova drva.

Zagreb: Dr. Max Laufer, za gaj junaka Bargiore K 10.—. Ukupno K 10.—.

Zlatna knjiga.

Zagreb: Na ime »B' noth Zion«, Fanika Rosenbaum K 2.—, Lavoslav Schorsch, Šamac K 10.—, M. W. i A. Sz. K 5.—. Ukupno K 17.—.

Darivanje zemlje.

Zagreb. Na sabirni arak po L. Sorgeru K 8.20. Ukupno K 8.20.

Osijek. Po L. Singeru; Gabor Baneth K 100.—. Ukupno K 100.—.

Roba.

Zagreb. Slavko Brüll K 25.—, Ured Ž. N. F. K 53.—, Dr. R. Glücksthal K 9.30. Ukupno K 87.30.

Osijek, Gustav Stern K 42.10. Ukupno kruna 42.10.

Bosna i Hercegovina.

Maslinova drva.

Livno. Za gaj junaka Bargiore: Ing. Oskar Grof K 20.—, Kot. vet. Dr. Isidor Nachmias K 20.—. Ukupno 40.—.

Prijedor: Sigm. Gerö K 10.— i Emanuel Karger K 10.— uspomeni Gideona Seidemannu u vrtu istoga. Ukupno K 20.—.

Unišlo je dakle iz Hrvatske, Slavonije i Dalmacije . . . . . K 1,309.68 a iz Bosne i Hercegovine . . . . . K 60.—

Svega K 1,369.68

Banka za trgovinu, obrt i industriju

dioničarsko društvo

Jelačićev trg 4. - **ZAGREB** - Jelačićev trg 4.

Dionička glavnica K 3.000.000 — Pričuve K 700.000 —

PRIMA

štedne uloške na knjižice i u tekućem računu do daljnjega sa

4% čistih**KUPUJE I PRODAJE**

vrijednosne papire, srečke svake vrsti devize, strani zlatni i srebrni novac.

PROVADJA BURZOVNE NALOGE.**FINANSIRA**

industrijalna i trg. poduzeća.

ESKONTIRAmjenice, doznačnice, čekove, odreske i žrijebane vrijednosne papire, **daje predujmove** na vrijednosne papire, kao dionice, rente, srečke i t. d. nadalje na otvorene knjižne tražbine uz povoljne uvjete,**Prodaje** promese za sva vučenja, izdaje kreditna pisma i čekove na sva tu- i inozemna mjesta, osigurava srečke proti gubitku na tečaju.**Tekstilne otpatke**

(krpe sviju vrsti)

kupuje i plaća najbolje cijene

Adolf Krausz stariji

(od povjerenstva za tekstilne otpatke ovlašten veletržac krpami).

Osijek g. g. Županijska 59.

ALEM

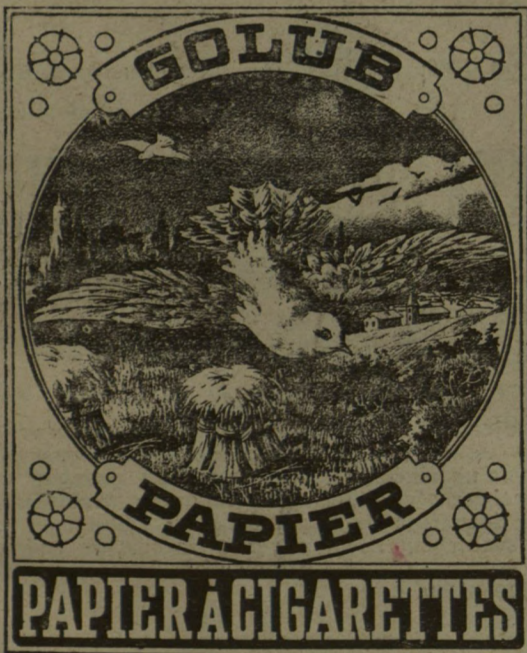
je Orientalni prašak za zube, njegova je sastavina takova, da čini ono što je zubima podesno. Daje svježi dah iz ustiju zapriječuje krvarenje zubiju štiti zube od boli. Zaprečuje da zubi postanu šuplji. Čini zube bijele i zdrave. Od velike je desinfekcione snage, te vas štiti od bolesti. A što je najvažnije, neugodan dah iz ustiju odmah odstranjuje i tako omogući svakom da ima lijepe bijele i zdrave zube te miomiris u ustima.

Cijena originalne kutije K 1.50.

Glavno skladište

Nobilior Drogeria Zagreb

Ilica 34.

PAZI I DOBRO ČITAJ !!!

Tko želi sačuvati svoje zdravlje neka puši samo cigaretni papir

„GOLUB“

jer je „Golub“ najbolji papir sadašnjosti i jedini domaći proizvod.

Proizvod je „Prve hrv. tvornice cigaretnog papira“ Zagreb, koja tvornica zaposluje redovito 200 domaćih radnika.

Dobije se u svakoj trafici.

TVORNICA ŠTAMPILJA
ŠANDOR SCHNELLER

REZBAR — GRAVEUR

ZAGREB

MARIJE VALERIJE ULICA BROJ 6.

PREVOZE ROBE I POKUĆSTVA U
 GRADU I IZVAN GRADA PREUZIMA

JOSIP MÜNZER

Jurišićeva ulica broj 20.

TELEFON 4-28. 21-95.

OBAVLJA SVAKI PREVOZ POKUĆSTVA I ROBE NAJSAVJESNIJE I NAJJEFTINIJE.

Prva hrvatska štedionica

Osnovana godine 1846.

Dionička glavica: - u Zagrebu. - Pričuve: -
 K 10,000.000.— K 17,000.000.—

OODRUŽNICE: Bjelovar, Brod n S., Cirkvenica, Delnice, Da
 Karlovac, Kraljevica, Novi, Osijek gornji grad, Požega, Rijeka
 Senj, Sisak, Sv. Ivan Zelina, Varaždin, Velika gorica, Vinkovci
 Virovitica, Vukovar, Zemun.

ISPOSTAVE: Požega, Osijek donji grad, Vinica.

Prima uloške na knjižice i na tekući račun.
 E-komptira mjenice i devize.

Prima na inkaso tu- i inozemne mjenice.

Podjeljuje hipotekarne zajmove na kuće i na nekretnine.

Izdaje 4½% -tne založnice

koje imaju oprost od poreza, pupilarnu sigurnost
 ..... i jamčevnu sigurnost.

Mjenjačnica

Prve hrvatske štedionice, Ilica 5.

Prodaje i kupuje sve vrsti srećaka, vrijednosnih papira, zlatnog, srebrenog te papirnatog novca, unovčuje kupone besplatno. Obavlja burzovne naloge. Izdaje čekove i kreditna pisma, te obavlja isplate na temelju i akreditiva na sva tu- i inozemna mjesta vrlo kulantno.

Prodaje sve vrsti srećaka na obročno otplaćivanje najkulantnije. Izdaje promese na sve vrsti srećaka. Preuzima reviziju srećaka i vrijednosnih papira besplatno. Osigurava srećke proti gubitku u tečaju. — Preuzima u pohranu vrijednosne papire. Iznajmljuje pojedine pretince Safe-pohrane.

Glavna kolektura kr. povl. razredne lutrije.
 Prodaja srećaka kr. držav. lutrije.

Hrv. sveobća kreditna banka

dioničarsko društvo

u ZAGREBU, Ilica 25, i podružnica u Karlovcu

Uloške

preuzimje uz najpovoljnije ukamaćenje na uložne knjižice ili na tekuć račun, te ih bez obzira na postojeće ili buduće ustanove moratorija isplaćuje.

Svi u bankovnu struku zasjecajući poslovi obavljaju se najkulantnije.

Posebno odijelenje za prodaju sladora

Zagreb, tel. br. 621, 7371 1590.

Karlovac telefon br. 79

Utemeljena god. 1868.

Utemeljena god. 1868.

HRVATSKA ESKOMPTNA BANKA

Ilica broj 3. ZAGREB Ilica broj 3.

Dionička glavica 134 milijuna kruna.

Pričuve 5,6 milijuna kruna.

Bankovni odjel

Eskomptira mjenice i devize.

Prima novac na ukamaćenje na uložne knjižice, doznačnice ili teknički račun, te doznačuje isplaćivanja na sva tržišta tu i inozemstva.

Izdaje kreditna pisma na tu i inozemstvo.

Odio za šumske poslove.

Podržaje vlastite pilane za proizvodnju svih vrsti hrastove i bukove rezane gradje.

Podržaje ljaštioniu za proizvodnju papcaona.

Preuzima u pohranu vrijednosne papire i stavlja strankama na uporabu posebno uređene blagajne (Safe-Depot) pod ključem same stranke i suzatojom zavoda uz umjerenu pristobu.

Proizvodnja exportne sklade i drva za gorenje na veliko i t. d.

Financira šumske poslove.

Mjenjačnica.

Kupuje i prodaje vrijednosne papire

Kupuje i prodaje inozemni kovani i papirni novac.

Isplaćuje predujmove na zalog vrijednosnih papira.

Unovčuje kupone te izrebanepapire i srećke.

Prodaje na obročno otplatu srećke svake vrsti po jedan ili po više komada prema izboru

kupca s bezodvlačnim pravom igre.

Prodaje vlastite 4½% založnice koje su pupilarno sigurne, sposobne za svake vrsti jamčevine, kao i za vojno-ženidbene jamčevine, te su vrlo podesne za koristonosno ulaganje prištenja. Obavlja besplatno evidencu žrebanja srećaka i drugih žrebanju podrženih papira.

Hipotekarni odjel.

Podjeljuje na zemljišni posjed, a u većim gradovima i na najamne kuće Hipotekarne zajmove na amortizaciju.

Podjeljuje na temelju grad. nacrtai troš. u većim gradovima Amortizacione zajmove kao gradjevne vjeresije.

Podružnice: u Osijeku, u Vinkovcima i Petrinji.

Javno skladište: u Zagrebu.